

KUR'AN SÜNNET İLİŞKİSİ

-The Connection of the Qur'an and Sunna-

H.Mehmet SOYSALDI*

Özet: Bu araştırmamızda son zamanlarda çok fazla tartışılan sünnet ve Kur'an-Sünnet ilişkisi incelenmiştir. Önce Kur'an ve Sünnetin tanımı yapılmış, Hz.Peygamber'in Kur'an'ı tebliğ ve tefsir görevi üzerinde durulmuş, Sünnetin dindeki yeri ve önemi incelenmiştir. Kur'an'ın anlaşılmasında Sünnetin yeri açıklandıktan sonra tarihi süreç içerisinde günümüze kadar Hadise bakış tarzı konusuna açıklık getirilmiştir. Sonuç olarak da Kur'an'ın, Allah'ın muradına uygun doğru bir şekilde anlaşılması ve içerdiği prensiplerin hayatta tatbik edilmesi için Hz.Peygamber'in sünnetine ihtiyaç olduğu kanaatine varılmıştır. Sünnet olmadan Kur'an'ı doğru anlayıp, ahkâmını hayatımızda gereği vechile uygulamamız mümkün değildir.

Abstract: In this study the connection of the Qur'an and Sunna has been studied which has been discussed a lot lately. At first the explanation of the Qur'an and the Sunna, Hz.Muhammed's make known and interpretation has been dealt, the place and importance of Sunna has been studied. When the Sunna's place explained in understanding the Qur'an, the style of looking the Hadith has been dealt in the process of history till the present time. As a result so that the Qur'an be understood and applied according to the desire of God it has been contended that there is need in Hz.Muhammed's Sunna. It is impossible to understand and apply the Qur'an in life for us without the Sunna.

GİRİŞ

Yüce Rabbimiz, insanoğlunu yaratılmışların en seçkini kılmış ve yaratılan her şeyi onun emrine vermiştir. Allah Teala, evrenin merkez varlığı olarak kabul ettiği insanın, gerek ferdî yücelişini gerekse diğer varlıklarla olan münasebetlerini açıklayan kitaplar göndermiştir. İnsanın dünya ve ahirette mutluluğa kavuşması için, Allah'ın bu kitaplardaki emir ve yasaklarını iyi okuması, anlaması ve hayatında uygulaması gerekmektedir.

İnsan, gafflet, gurur ve kibir gibi yine kendi yaratılışında mevcut olan sebeplerden dolayı her zaman hakkı kavrayacak, kabullenecek bir durumda olmayabilir. Hatta çoğu zaman Rabbinin kendisine olan sonsuz nimetlerini

* Doç.Dr.,Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dekan V. Email: msoysaldi@firat.edu.tr

bir çırpıda inkar da edebilir. Bazen bu inkar ve cehalet insanı öyle boyutlara götürür ki, en mükerrem bir varlık olarak yaratılan insan, esfel-i safilin konomuna düşebilir. İşte bunun içindir ki, bu durumda insanı uyaracak ve ona doğru yolu gösterecek davetçiler gelmiştir.

İnsan, her ne kadar mükerrem bir varlık ise de, ilâhî hitaba (Yüce Yaraticıyla konuşmaya) direkt muhatap olacak bir yapıya sahip değildir. Allah Teala, zaman zaman kendi dinini insanlara öğretecek elçiler göndermiştir.

Allah'ın insanlara gönderdiği ilk peygamber Hz. Âdem, son peygamber ise, Hz.Muhammed (s.a.v)'dir. Kur'an, bütün peygamberleri, aynı misyonu yüklenmek üzere gönderilmiş, birbirini doğrulayan Allah elçileri olarak tanımlamaktadır. Bütün peygamberler Allah katında tek ve makbul din olan İslâm dinini (tevhid inancını) tebliğ için gelmişlerdir.

Biz bu araştırmamızda Hz. Peygamber'in sünnetinin Kur'an karşısındaki durumunu yani Kur'an Sünnet ilişkisini açıklamaya çalışacağız. Dolayısıyla önce Kur'an ve Sünnet tanımını yapacak sonra sırayla; Kur'an'ın Hz.Peygamber'e yüklediği görevleri açıklayacak ve Sünnet olmadan Kur'an anlaşılabilir mi? gibi sorulara cevap verecek, daha sonra da Sünnetin dindeki yeri ve önemini belirtmeye çalışacağız.

1- Kur'an Nedir?

Kur'an, okumak anlamına gelen "ر,ذ" fiilinden türetilmiş mastar olup, ism-i mef'ûlün mastarla isimlendirilebileceği kaidesinde el-makru' (okunmuş) anlamında Hz.Peygamber'e indirilen muciz kelâmın adıdır. Hz.Mûsa (a.s)'ya indirilen kitaba "Tevrat", Hz.İsa (a.s)'ya indirilen kitaba "İncil" adı verildiği gibi, son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v)'e indirilen kitaba da "Kur'an" özel isim olmuştur.¹

Terim olarak ise, Kur'an'ın İslâm âlimleri tarafından farklı tarifleri yapılmıştır. Ancak âlimlerin üzerinde durdukları en kapsamlı tanım şudur; Kur'an-ı Kerim, Yüce Allah tarafından Cebrâil (a.s) vasıtasıyla Hz. Muhammed (s.a.v)'e vahyedilen, mushaflarda yazılan, tevatürle nakledilen, okunmasıyla ibadet edilen ve Fatiha ile başlayıp Nâs suresiyle son bulan muciz kelâmdır.²

Bu Yüce Kitabı, Allah'ın Elçisi Hz.Muhammed (s.a.v) ise şöyle tanımlamaktadır: *"Allah'ın Kitabı olan Kur'an'da sizden öncekilerin kıssaları, sizden sonrakilerin haberleri, kendi aranızda olanların hükümleri vardır. O, doğruyu eğriden ayıran kitaptır. O, hiçbir zaman anlamsız konuşmaz. O,*

¹ Ragıb, el-İsfehâni, *el-Müfredât*, Beyrut 1962, s.669; Soysaldı, H.Mehmet, *Nüzulünden Günümüze Kur'an ve Tefsir*, Fecr, Yayınları, Ankara 2001, s. 27.

² Soysaldı, a.g.e., s.34.

Allah'ın sağlam ipidir. O, zikr-i hakimdir. O, dosdoğru yoldur. Kötü arzular asla O'nu hedefinden saptıramaz. Diller O'nu karıştırıp bozamaz. Âlimler O'na doyamaz. Müttakiler O'ndan usanmaz. O, tekrar tekrar okunmakla eskimez. O, cinlerin işitir işitmez: "Biz acayip bir Kur'an işittik ki, doğruya iletir. Derhal ona inandık."³ dedikleri kitaptır. O'nun ölçülerine göre konuşan doğruyu söyler. O'na göre davranan sevap kazanır. O'nunla hükmeden âdil olur. O'na çağırın doğru yola çağırılmış olur."⁴

Sevgili Peygamberimiz Hz.Muhammed (s.a.v)'in bu güzel tarifinden sonra şunu kesin olarak bilmeliyiz ki, Kur'an-ı Kerim, yüce İslâm dininin mukaddes kitabıdır. Bu kitap, Cenab-ı Hakkın yüce katından insanlığa uzanan sağlam bir iptir⁵ ki, ona sarılan daima aziz olur ve gözlerin görmediği, akılların tasavvur edemediği nimetlerle mükafatlandırılır.⁶ Kur'an, kendisine tâbi olanlara dünya ve ahiret saadetinin yollarını gösterir. Bu konuda genel kaideler ve küllî prensipler koyar. Kim onu terk eder de hidayeti başka yolda ararsa, hem dünyada hem de ahirette hüsrana uğrayanlardan olur. Nitekim Kur'an, ikinci suresi olan Bakara suresinde indiriliş gayesini şu şekilde belirtmektedir:

“*Elif. Lam. Mim. O kitap (Kur'an); Önda asla şüphe yoktur. O, muttakiler için yol göstericidir.*”⁸
Kur'an muttakilere hidâyet kaynağı olarak indirilmiştir.

Yine Yüce Allah, Sâd sûresinde Kur'an'ı indiriş gayesini şu şekilde bizlere açıklamaktadır:

³ Cin, 72/1-2.

⁴ Tirmizi, Fedâilü'l-Kur'an, 14; Darimî, Fedâilü'l-Kur'an, 1.

⁵ Tirmizi, Sevu'u'l-Kur'an, 14; Darimî, Fedâilü'l-Kur'an, 1; Ahmed b.Hanbel, *el-Müsned*, III, 14, 17, 26.

⁶ Buhârî, Bed'ü'l-Halk, 8; Müslim, İman, 312, Cennet, 2-5.

⁷ (Müttekin بلمتقين kelimesi vikâye kökünden gelir. Vikaye, “korumak”, müttakî “korunan, takvâ sahibi” demektir. Aynı kökten gelen takvâ, Arap dilinde canlı bir varlığını, dışarıdan gelecek tehlikeli bir güce karşı kendini korumasını ifade eder. Bu kelime, daha önce de Arapça'da kullanılıyordu. Fakat Kur'an sistemi içine girince önemli bir anlam kazandı. Kur'an'da takvâ, herhangi bir tehlikeden değil, Allah'ın azabından ve insanı bu azaba sürükleyecek günahlardan korunma anlamını kazanmıştır. Daha sonra inen âyetlerde takvâ, “saf dindarlık” anlamına gelmektedir.) Ayrıntılı bilgi için bkz., Soysaldı, H.Mehmet, “*Kur'an Semantiği Açısından Takvâ*”, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 1; Elazığ 1996, s. 21-42.

⁸ Bakara, 2/1-2.

كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا مَآيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ

“(Ey Muhammed!) *Sana bu mübârek Kitabı, âyetlerini düşünsünler ve akli olanlar öğüt alsınlar diye indirdik.*”⁹

Bu âyetten de anlaşıldığı gibi, Yüce Allah, Kur’an’ı düşünerek okumamız, anlamamız ve ondan öğüt alarak hayatımızı ona göre tanzim etmemiz için indirmiştir.

2- Sünnet:

Arapça bir kelime olan sünnet; yol, birinin devamlı gittiği yol, âdet, gidişat, hayat tarzı gibi anlamlara gelir. Terim anlamıyla “sünnet” deyince Peygamberimiz (s.a.v)’in söz, fiil ve takrirleri anlaşılır.¹⁰ Takrir Arapça’da onay demektir. Peygamberimiz (s.a.v) bilgisi dahilinde yapılan bir davranışa veya söylenen bir söze, karşı çıkmamışsa, bu O’nun, o davranış veya sözü onayladığı, en azından mubah saydığı anlamına gelir. Çünkü insanların Allah’ın rızasına ters olan her şeyden uzaklaştırmak için görevli olan bir peygambere üstelik kendisinin her davranışının ashabinca takip ve taklit edildiğini bile bile Allah’ın rızasına ve dinine muhalif bir davranış karşısında susması düşünülemez.

Kısaca söylemek gerekirse sünnet, Peygamber (s.a.v)’in hayat tarzı demektir. Hayat tarzı, kişinin hayat anlayışının dışı vurmuş şekli demektir. Şu halde peygamber (s.a.v)’in sünnetinin temelinde O’nun hayat anlayışı vardır. İnsanlar, tarih boyunca “Ben kimim, nereden geldim, niçin geldim, nereye gidiyorum?” gibi sorulara cevap aramışlar ve bu sorulara verdikleri cevaplara göre hayata anlam vermişler, hayat gayelerini buna göre tespit etmişlerdir. İşte Cenab-ı Hakk, gönderdiği peygamberler vasıtasıyla bu soruların doğru cevabını insanlara bildirmiş ve ona göre hayat sürmelerini istemiştir. Sünnet bir hayat tarzı ise -ki öyledir- bu hayat tarzını gerçek manasıyla idrak etmek, onun arkasındaki hayat anlayışını bilmeye bağlıdır. Bu hayat anlayışını kavrayabilen kişi şuurlu bir şekilde Hz.Peygamber’in sünnetini yaşayabilir. İşte sünnetin temelindeki bu hayat, bizim itikad, yani iman dediğimiz şeydir. Bu noktada sünnetin inanç ve zihniyet boyutu söz konusudur. Yani Peygamber (s.a.v)’in hayat gayesi ne ise hayata verdiği anlam nasılsa, O, nasıl bir imana sahipse, Müslüman da öyle bir imana sahip olmaya gayret etmelidir. O’nun değer yargılarını aynen benimsemelidir. Müslüman her şeyden önce Hz. Peygamber (s.a.v)’in iman dünyasını, gönül dünyasını, fikir dünyasını kavramaya ve O’nu örnek almaya çalışmalıdır. Müslüman, Peygamber (s.a.v)’in tevhid anlayışını, nefis ve arzular dahil her türlü maddî ve manevî puta gönülde yer vermeyişini, Allah’a rağmen hiçbir otorite kabul

⁹ Sâd, 38/29.

¹⁰ Şimşek, M.Sait, “*Asr-ı Saadette Kur’an ve Sünnetin Anlaşılması*”, Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam, Beyan Yayınları, İstanbul 1994, I, 233.

etmeyişini, kulluk şuurunu, Allah sevgisini ve korkusunu, kader ve tevekkül anlayışını, kâinatın her yerinde Allah'ın tecellilerini ibretle seyredişini, sébeb-müsebbib anlayışını, ulûhiyyet anlayışını, değer yargılarını iyi tespit edip, sünneti yaşarken bunları işin temeline koymak ve içine sindirmek zordur.

3- Hz.Peygamber'in Kur'an'ı Tebliğ ve Tefsir Görevi:

Kur'an-ı Kerim, bir ilim ve felsefe kitabı değil, insanların hidâyetini gaye edinen ilâhî bir kitaptır. Kur'an'ın birçok ayeti vardır ki, sadedir, kolay anlaşılır. Göklerin ve yerin yaratılmasına, hayvanlar âlemine ve geçmiş kavimlerin olaylarını anlatmakla bunlara dikkat çekmekte ve bunlardan ibret almamızı istemektedir. Fakat bunun yanı sıra Kur'an'ın öyle ayetleri de vardır ki, bunları herkes anlayamaz. Anlamak için Kur'an ve Kur'an ilimlerinde ihtisas sahibi olmak gerekir. Muhkem, müteşabih, mutlak, mukayyed, mücmel, mufassal, âmm ve hass lafızlar içeren ayetler gibi.

Kur'an-ı Kerim bir ansiklopedi kitabı değildir ki, her şeyi harfi harfine alsın, konuları ince ince bütün teferruatıyla işlesin. O, sadece temel ilke ve prensipleri belirler. Pratik hayata yansiyacak bazı olayların çözümünü de sünnete bırakır. İşte bu noktada sünnetin devreye girdiğini görmekteyiz. Kur'an'daki hakikatleri bize en iyi bir şekilde öğretecek şahıs da, kendisine kitap gelen Hz. Muhammed'dir. O, Kur'an tefsirinin aslı ve esasıdır. Zira Kur'an-ı Kerim ona indirilmiştir. Hiç şüphesiz ki Kur'an'ı insanlar içinde en iyi bilen ve en iyi anlayan da O'dur.

Hz.Peygamber (s.a.v) tebliğ ve tebyinle mükelleftir. Tebliğ, peygamberliğin esaslarından biridir. Tebliğsiz peygamber olamaz. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim'de gerek Hz.Muhammed'e ve gerekse diğer peygamberlere ait tebliğ emirleri pek çoktur. Biz, bunlardan bir kaç tanesini örnek olarak vermek istiyoruz.

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رَسُولَاتَهُ
وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

*"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et, eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan korur. Doğrusu Allah kafirlere yol göstermez."*¹¹

İşte bu âyet-i kerime tebliğin, peygamberlik vazifesinin esası ve peygamberin bu vazifeyi yapmakla mükellef olduğunu beyan etmektedir. Hz. Peygamber'in tebliğ edeceği şeyi, herkesten iyi bileceğinde şüphe yoktur. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim tefsiri denilince, ilk olarak akla Hz. Peygam-

¹¹ Mâide, 5/67.

ber gelir. Kur'an-ı Kerim, bize, diğer peygamberlerin de tebliğle mükellef olduklarını açıklamaktadır. Mesela, Hz.Hûd kavmine şöyle seslenmektedir:

“*Size Rabbimin sözlerini bildiriyorum. Ben sizin için güvenilir bir öğütçüyüm*”¹²

Hız.Sâlih de kavminden yüz çevirerek, onlara şöyle hitap etmektedir:

فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رَسُولَ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ
وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ

“*Sâlih de onlardan yüz çevirdi ve ” Ey milletim! And olsun ki ben size Rabbimin sözünü bildirmiş ve öğüt vermiştim; fakat siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz? dedi.*”¹³

Tebliğ görevi, Allah tarafından gönderilen ilâhî emirleri çevredeki insanlara iletmek ve duyurmak anlamında olduğu gibi, açıklanması gereken âyetleri onlara açıklamak, gerekiyorsa tatbikatını bizzat uygulayarak göstermek anlamını da taşımaktadır. Bu konuda da Yüce Allah:

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

“*Sana zikri (Kur'an'ı) indirdik ki, kendilerine indirilene insanlara açıklayasın, tâ ki düşünüp öğüt alsınlar*”¹⁴ buyurmaktadır.

Tefekkür ve tedebbür etmeksizin Allah'ın kelamının bir kısmını anlamak veya vermek istediği ilâhî işaretleri tespit etmek mümkün olmayabilir. Bilhassa öğüt ve nasihat gayesiyle nakledilen kıssaları tefekkür etmeden gerekli hisseyi almak imkanı olmayacağı için bazı âyetleri tefsirle kalmayıp tefekkür edilmesine de Allah Teâlâ işaret etmiştir.

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ

الصَّمُّ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ فِجْرًا لَا سَمِعَهُمْ

وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ

“*İşitmedikleri halde “işittik” diyenler gibi olmayınız. Çünkü Allah katında, canlıların en kötüsü, Hakk'a karşı sağır olanlar, dilsiz olanlar ve gerçeği anlamayanlardır. Eğer Allah, onlarda bir iyilik görseydi onlara işittirirdi. Onlara işittirmiş olsaydı yine de yüz çevirip, uzaklaşırlardı.*”¹⁵

¹² A'râf, 7/68.

¹³ A'râf, 7/79.

¹⁴ Nahl, 16/44.

¹⁵ Enfâl, 8/21-23.

Bu ayette Allah Teâla, okunan Kur'an'ı gerektiği şekilde anlamayanları, kendilerine açıklandığı halde onların üzerinde düşünüp verilmek istenen öğütleri almayanları şiddetle ikaz etmektedir. Her insanın, mükellef olduğu ilâhî ahkâmı anlaması, kıssalardan gerekli öğütleri alması, bilhassa ilim ve irfan sahiplerinin ilmî işaret ve inkişafı delâlet eden âyetlerden gerektiği şekilde istifade edip, gelişmeye önyak olması için, Kur'an-ı Kerim'in tefsir edilmesi mutlaka gereklidir ve bu iş her asırda yenilenmelidir.¹⁶

Arap dilinde indirilen Kur'an-ı Kerim'in ilk muhatapları, O'nu kendi kültür seviyeleri nispetinde anlayabilmişlerdir. Anlayamadıkları kısımları ise, bu hususta en salahiyetli zat olan Hz. Peygambere soruyorlar, Hz.Peygamber de onların anlayacağı bir dil ve ifade ile sordukları âyetleri onlara tefsir ediyor ve açıklıyordu.

Tabii ki, Allah Elçisi, bu açıklamaları, âyetlerin ifade ettiği durum ve sahabenin anlayış kapasitesine göre, bazen veciz ifadelerle özlü ve kısa olarak, bazen de geniş ve detaylı bir şekilde yapıyordu. Böylece Rasûlullah (s.a.v), Kur'an'ı hem tebliğ, hem de sahabenin ihtiyacı ölçüsünde ve onların anlayacağı bir tarzda tefsir ediyordu. Dolayısıyla Kur'an, hem okunuyor, hem de yaşıyordu. Böylece Asr-ı Saadette ilim ile amel bir arada yürütülüyordu.¹⁷

4- Sünnetin Dindeki Yeri ve Önemi:

Kur'an-ı Kerim, İslâm dininin ana kaynağıdır. Fıkıh, akaid, ahlak, iktisad,... v.s. gibi alanlarda birinci elden kaynaklık eder. Kur'an temel alınmadan hiçbir dinî hüküm ortaya konulamaz. Onu referans alma zorunluluğu vardır. Sünnet ise, Kur'an'ın açıklayıcısıdır. Elbette açıklayan açıklanandan sonra gelir. İmam Evzâî; "Kur'an-ı Kerim'in sünnete ihtiyacı, sünnetin Kur'an-ı Kerim'e olan ihtiyacından daha büyüktür" demiştir.¹⁸

Kur'an'la sünnet arasında bazı farklılıklar mevcuttur. Kur'an, Allah kelamıdır. Lafzı onun katından indirilmiş, tilavetiyle ibadet edilmekte, bütün insanlık en küçük bir suresinin bir benzerini getirmekten aciz kalmış, tevatüren nakledilmiştir. Sünnette durum böyle değildir. Bir kısmı tevatüren, büyük bir kısmı ise âhâd haberlerle sabit olmuştur. Lafzıyla da ibadet edilmez.

¹⁶ Daha geniş bilgi için bkz., Cerrahoğlu, *Tefsir İliminin Doğuşu ve Buna Hız Veren Amiller*, A.Ü.İ.F.Yayımları, Ankara 1968; Soysaldı, *Nüzulünden Günümüze Kur'an ve Tefsir*, s.23.

¹⁷ Duman, Zeki, *Uygulamalı Tefsir Usulü ve Tefsir Tarihi*, Kayseri 1992, s.85.

¹⁸ el-Kurtubî, Muhammed b.Ahmed, *el-Câmi Li Ahkâmi'l-Kur'an*, Mısır 1966, I, 39.

Ancak şunu da ifade etmeliyiz ki, Kur'an'ın bu üstünlüğü, delillik bakımından aralarında farklılık olmasını gerektirmez. Delil olma noktasında sünnet, kitapla aynı seviyede mütalaa edilmiştir. Bir problem karşısında önce Kur'an'dan onda yoksa sünnetten delil aranır.

Sünnetin dinde delil olduğu hususunda, Kur'an, sünnetin kendisi, icma ve sahabelerden nakledilen bilgiler vardır.

a) Kur'an'dan delil: Kur'an'ı dikkatli bir şekilde incelediğimizde Yüce Allah'ın, Hz. Peygamber'i ve onun sünnetini çok müstesna bir yere oturtmakta ve ona itaati kendisine olan itaatle bir tutmakta olduğunu görmekteyiz.

Hiz.Peygamber'e itaat etmeyi, ona karşı çıkmamayı onun hükümlerine boyun eğmeyi emreden ayetlerden bazıları şunlardır:

1. قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

*“De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah'ta sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah, çok bağışlayan ve esirgeyendir.”*¹⁹

2. مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اطَّاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فِعْماً أُرْسِلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَقِيقًا.
“Kim peygambere itaat ederse kesinlikle Allah'a itaat etmiş olur...”²⁰

3. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِّيعُوا اللَّهَ وَاطِّيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ قَبْلَ تَمَازُغَتُمْ فِي شَيْءٍ قَرَدْتُمْ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

*“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Rasulullah'a ve sizden olan emir sahiplerine (idarecilere) itaat edin. Bir şeyde ihtilafa düşerseniz, Allah'a ve ahiret gününe inaniyorsanız eğer, onu(n hallini) Allah'ın kitabına ve Rasul(ünün sünnetini)e götürün. Böyle yapmanız sizin için hayırlı ve (netice itibarıyla) pek iyidir.”*²¹

4. وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مَوْلَانَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا

*“Allah ve Rasülü bir konuda hüküm verdiği zaman, artık Mü'min bir erkek ve kadın için, hiçbir tercih hakkı yoktur. Zira kim Allah ve Resulüne karşı gelirse apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.”*²²

5. فَلَا رِبَاكَ لِأَيُّمِنُونَ حَتَّى يُحْكَمُوا فِي مَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ

“Rabbın adına yemin olsun ki, onlar, aralarında ihtilaf ettikleri şeylerde seni hakem kılmadık-

¹⁹ Al-i İmran, 3/31.

²⁰ Nisa, 4/80.

²¹ Nisa, 4/59.

²² Ahzab, 33/36.

ça, sonra da içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan senin verdiğin hükme tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe asla iman etmiş olmazlar.”²³

Yukarıda zikrettiğimiz ayetlerden anlaşıldığına göre:

1) Müminler, Allah’a, O’nun Resulüne ve yetki sahiplerine itaate davet edilmekte,

2) Müminler, Hz.Peygamber’e tâbî olmaya çağrılmakta,

3) Müminler, Hz.Peygamber’e karşı gelmekten sakındırılmakta,

4) Müminlerden Hz.Peygamber’in verdiği hükümleri kabul edip boyun eğmeleri istenmektedir.

Allah’a ve Resulüne itaatin birlikte zikredildiği ayetleri inceleyecek olursak, Allah’a itaatin karşılığının Kur’an olduğu da kesinlikle açıktır.

Resule itaatin karşılığı ise, Kur’an olabileceği gibi, Kur’an’da hazır çözümlerin bulunmadığı konularda, Hz.Peygamber’in Kur’an’ı yorumu, Kur’an’a dayalı içtihadı olabilir. Bu yorumlar ve içtihatlar ise sünnet içerisinde yer almaktadır.

Günümüzde sahip olduğu akademik unvanların arkasına sığınan bazı kişiler, “*bunlar Kur’an’da yer almamaktadır*” diyerek, hadislerde açıklanan bazı İslâmî hükümleri dışlamakta, İslâm Dinini sanki peygambersiz bir din seviyesine indirmektedirler. Bazıları da “*peygamber geldi mektubu tebliğ etti, insanlara ulaştırdı, vazifesi sadece buydu, vazifesini yaptı ve çekip gitti*” diyerek peygamberi bir postacı durumuna düşürmekte, peygamberin kutsal görevini göz ardı ederek, peygamberi devre dışı bırakmakta, kendilerini peygamber yerine koyarcasına kafalarına göre Kur’an’ı yorumlamaya çalışmaktadırlar. Onlar bu hezeyanlarına devam etseler de Yüce Allah, dinini tamamlayacaktır. Onlar, Yahudi ve Hıristiyanların dinlerini tahrif ettikleri gibi son ilâhî din olan İslâmî tahrif etmek istiyorlar, fakat Yüce Allah, İslâm dininin, Kur’an’ın tahrif edilmesine kesinlikle izin vermeyecektir. Çünkü Kur’an’ın muhafazası, Allah’ın güvencesi altına alınmıştır.²⁴

b) Sünnetten delil: Yine bir çok hadiste Hz.Peygamber’e ittiba etmenin gerekliliği ifade edilmektedir. Mesela, Buhârî’nin Ebu Hureyre’den rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Bütün ümmetimin cennete girecektir, ancak yüz çevirenler müstesnâ!

Dediler ki:

- Ey Allah’ın Resulü! yüz çeviren kimdir?

²³ Nisâ, 4/65.

²⁴ Hicr, 15/9.

- Kim bana itaat ederse cennete girer. Bana isyan edene gelince o, yüz çevirmiştir.”²⁵

Yine başka bir hadiste Hz.Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Şunu kati olarak biliniz ki, bana Kitap, (Kur’an) bir de onunla beraber, onun bir misli daha verilmiştir. Karnı tok bir halde rahat koltuğuna oturarak: ‘Şu Kur’an’a sarılınız, onda helal olarak ne bulursanız onu helal kabul ediniz, neyi de haram bulursanız onu haram biliniz’ diyecek bazı kimseler gelmek üzere dir. Şüphesiz ki, Allah Resulünün haram ettiği şey, Allah’ın haram ettiği şey gibidir.”²⁶

“Dikkatli olun, koltuğuna yaslanmış bir adama benden bir hadis ulaştığında, belki de o şöyle diyecektir: ‘Aranızda Allah’ın kitabı var. Onda helal bulduğunuzu helal, haram bulduğunuzu da haram sayarız’. Oysa, Allah Resulünün haram kaldığı da tıpkı Allah’ın haram kaldığı gibidir.”²⁷

Hadiste geçen “*omun bir misli*” ifadesinde anlatılan şeyin, Hz. Peygamber’in sünneti olduğu ve bunun da Kur’an’da “*hikmet*” olarak anlatıldığı pek çok kaynakta ifade edilmiştir.²⁸

c) Sahabenin Sünnete Karşı Tutumu: Sahabe ve Raşid halifelerin icraatları sünnetin dinde delil oluşunun başka bir güzel örneğidir. Onlardan herhangi birinin ne Hz.Peygamber’in sağlığında ne de vefatından sonra “ben Kur’an’ı iyi bilirim. Kur’an varken başka bir şeye ihtiyacımız yoktur” dememiştir. Aksine bütün işlerinde ve karşılıklarına çıkan yeni toplum meselelerini değerlendirme ve çözüme Kur’an ve Sünneti esas almışlardır. Halid b.Üseyd adındaki biri Abdullah b.Ömer’e şöyle der: “Biz Kur’an’da, normal ikamet (hazar) halindeki namazı ve korku namazını buluyoruz, fakat sefer namazını bulamıyoruz. Nasıl oluyor bu? İbn Ömer dedi ki: “Ey kardeşimin oğlu! Biz hiçbir şey bilmez iken Allah, bize Muhammed (s.a.v)’i gönderdi. Biz ancak gördüğümüz şeyleri yapıyoruz. Namazın yolculukta kısaltılması da O’nun koymuş olduğu bir sünnettir.”²⁹ Hz. Ebu Berik’in hilafeti zamanında, yaşlı bir kadın gelerek vefat eden torununun mirasından payını

²⁵ Buhârî, İ’tisâm, 2; Bu konudaki başka hadisler için bkz., İbn Mâce, Mukaddime, 43; Tirmizî, İman, 18.

²⁶ İbn Mâce, Mukaddime, 2; Ebu Dâvud, Sünne, 6.

²⁷ Tirmizî, İlim, 10; Ebu Dâvud, Sünne, 6; İbn Mâce, Mukaddime, 2.

²⁸ Şafii, Muhammed b.İdris, *er-Risale*, Thk: Muhammed Şakir, Mısır 1940, s. 91-93; Gazzâlî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed, *el-Mustasfâ min İlmî’l-Usul*, Mısır 1937, I, 83; Serahsî, Ebu Bekir Muhammed b.Ebu Sehl Ahmed, *Usûlu’l-Fıkh*, Kahire 1373, II, 90-96; İbn Hazm, Muhammed b.Ali b.Hazm, *el-ihkam fi Usuli’l-Ahkam*, I, 97-405.

²⁹ İbn Mâce, İkâme, 73; Nisaburî, Hakim, Ebu Abdillah Muhammed b.Abdillah, *el-Müstedrek*, Haydarabad trs, I, 258.

almak istedi. Hz.Ebu Bekir ona şöyle dedi: “Senin için ne Allah’ın Kitabında ne de sünnette bir hüküm olduğunu bilmiyorum” Sonra da konuyla ilgili Hz.Peygamber’in herhangi bir beyan veya uygulamasının olup olmadığını sahabeye sordu, Hz.Peygamber’in nineye mirasta 1/6 pay verdiği iki sahabe tarafından açıklanınca aynı hükmü uyguladı.³⁰ Sahabenin sünnetle ameli ve icmaı hakkında kaynaklarda daha birçok delil bulunmaktadır.

5- Kur’an’ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri:

Sünnet, Kur’an’ın yaşanmış bir tefsiri, İslâm’ın pratik ve örnek bir tatbikidir. Çünkü Hz.Peygamber (s.a.v), tefsir olunmuş bir Kur’an ve yaşayan bir İslâm’dı. Nitekim Sahabe Hz.Aişe validemize Hz.Peygamber’in ahlaki nasıldı diye sorduklarında, Hz.Aişe onlara; “siz Kur’an okumuyor musunuz? Rasulullah’ın ahlâkı, Kur’an’ın kendisiydi”³¹ buyurmuştur.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Kur’an-ı Kerim’in en önemli tefsir kaynağı Hz.Peygamber’in sünnetidir. Sünnet, Kur’an’ın mücmelini tafsil, müşkilini tavzih, umumunu tahsis, müphemini ve diğer hususlarını izah eden önemli bir kaynaktır.³² Mekhul’e göre, Kur’an’ın sünnete olan ihtiyacı, sünnetin Kur’an’a olan ihtiyacından daha fazladır.³³ Nitekim bir hadiste; “bana kitapla beraber, misli de verildi” denilmektedir.³⁴ Bu konuda sünnete o kadar ehemmiyet verilmiştir ki, Yahya b.Ebî Kesir, sünnet Kur’an’a kâdîdir, Kitab ise sünnete kâdî değildir, demiştir.³⁵ Bu söz Ahmed b.Hanbel’e söylendiğinde, “bunu söylemeye cesaret edemem, fakat sünnet, kitabı tefsir ve tebyin eder derim” demiştir.³⁶ Bizce de Ahmed b.Hanbel’in sözü en doğru sözdür. Çünkü Peygamber (s.a.v)’in dine dair sözleri ve tatbikatı, Kur’an’ın tefsiri niteliğindedir. Bu sözler ve tatbikat, Kur’an’dan sonra ikinci şer’î kaynaktır. Dolayısıyla bunlar, Kur’an’ın içeriğini izah mahiyetindedir. Fakat Kur’an’ın nassına aykırı olan sözler, Peygamberin kendi sözü olarak kabul edilemez. Zira Peygamber, Kur’an’a aykırı söz söyleyemez. O’nun düşünceleri, hep Kur’an’ın prensipleri doğrultusundadır.³⁷

³⁰ İbn Mâce, Farâiz, 4.

³¹ Müslim, Müsafirîn, 139.

³² ez-Zehabî, Muhammed Hüseyin, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, Mısır 1976, I, 55-57; Yıldırım, Suat, *Peygamberimizin Kur’an’ı Tefsiri*, İstanbul 1983, s.31.

³³ el-Kurtubî, Muhammed b.Ahmed, *el-Câmi Li Ahkâmî'l-Kur’an*, Mısır 1966, I, 39.

³⁴ Ebu Davud, K.Sünne, 5; Ahmed b.Hanbel, *el-Müsned*, IV, 130131; el-Kurtubî, a.g.e, I, 37-38.

³⁵ el-Kurtubî, a.g.e, I, 39.

³⁶ el-Kurtubî, a.g.e, a.y.

³⁷ Ateş, Süleyman, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1990, IX, 104.

Kitapta olan ve olmayan şeylere delaleti bakımından sünnet üç kısma ayrılır:

1- Kur'an'ın Hükümlerine Paralel Hükümler Getiren Sünnet: Sünnet, bazen herhangi bir konuda bir açıklama ve detay vermeksizin, Kur'an'ın hükümlerine paralel hükümler getirir, Kur'an'daki hükümleri tekid eder, pekiştirir. Mesela, “*Namazı kılın, zekatı verin*”³⁸, “*Oruç sizin üzerinize farz kılındı*”³⁹, “*Oraya gitmeye yol bulana haccetmek, Allah'ın insanlar üzerindeki hakkıdır*”⁴⁰ ayetleri ile Rasulullah'ın “İslâm beş temel üzerine kurulmuştur”⁴¹ hadisi birbirleri ile örtüşmektedir.

2- Kur'an'ın Hükümlerini Açıklayan Sünnet: Kur'an'ı açıklayan sünnet, Kur'an'daki mutlakı takyid, umumu tahsis, mücmeli tafsil eder, müphemî açıklar ve pratik örneklerini ortaya koyar.⁴² Kur'an'da Rabbimizin bazı emirleri vardır. Örnek verecek olursak: Yüce Allah, bizlere: “*Namazı kılınız, zekatı veriniz*”⁴³ buyuruyor. Namazın günde hangi vakitlerde, kaç rekat olduğu, nasıl kılınması gerektiği; zekatın tafsilatı ve bunlar gibi İslâm fihhinde bulunan binlerce mesele Kur'an-ı Kerim'de var mıdır? Elbette bu ayrıntılı hükümleri Kur'an'da bulmamız mümkün değildir. İşte bu ayrıntıları Allah'ın emriyle Hz.Peygamber, bize getirmiş ve öğretmiştir. Bir hadis-i şeriflerinde: “Beni nasıl namaz kıldığımı görüyor iseniz siz de öylece namaz kılınız”⁴⁴ buyurmuşlardır. Yine “Hac ibadetinin yapılış şekillerini benden alınız (öğreniniz)”⁴⁵ hadis-i şerifi, Hz.Peygamber (s.a.v)'in haccın edasıyla ilgili fiillerinin, Yüce Allah'ın, “*Oraya gitmeye yol bulana haccetmek, Allah'ın insanlar üzerindeki hakkıdır*”⁴⁶ ayetini beyan ettiğine delalet etmektedir. Kur'an'ı sünnetten ayrı düşünmek, Kur'an'ı anlamamaktır. Bu da, Peygambersiz bir din hayal etmek olur ki, o da muhaldir.

3- Kur'an'da Yer Almayan Konularda Müstakil Hüküm Koyan Sünnet: Yüce Allah, Hz. Peygamber'e izâha muhtaç Kur'an ayetlerini açıklama yetkisini verdiği gibi, aynı şekilde ona Kur'an'da olmayan hususlarda hüküm koyma yetkisini de vermiştir. Nitekim O, bazı konularda önce vahiy beklemiş, gelmeyince kendi içtihadına göre veya Kur'an dışında aldığı bir

³⁸ Bakara, 2/43.

³⁹ Bakara, 2/183.

⁴⁰ Al-i İmran, 3/97.

⁴¹ Buharî, İman, 1-2.

⁴² Sünnetin Kur'an'ı Açıklama Şekilleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Soysaldı, H.Mehmet, “*Kur'an Tefsirinde Hz.Peygamber'in Yeri*”, F.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 3, Elazığ 1998, s. 281-286.

⁴³ Müzzemmil, 73/20.

⁴⁴ Buharî, Ezan, 18-60; Dârimî, Salat, 42; Ahmed b.Hanbel, *el-Müsned*, V, 56.

⁴⁵ Nesâî, Menasik, 220.

⁴⁶ Al-i İmran, 3/97.

vahiy ile hüküm vermiştir. Onun bu hükümleri hiç şüphesiz vahiy kontrolü altında idi. Bu sebeple zaten büyük hatalar yapması düşünülemeyecek olan Hz. Peygamber'in küçük bazı hataları -ki biz bunlara zelle diyoruz- vahiy tarafından düzeltiliyordu. Bu bakımdan onun her türlü hükmü bir nevi vahiy tasdikinden geçmiş hükümler oluyordu.⁴⁷

Şimdi, Hz. Peygamber'in genel olarak hüküm verme yetkisini ifade eden bazı ayetleri kaydedelim:

*"Rabbın adına yemin olsun ki, onlar, aralarında ihtilaf ettikleri şeylerde seni hakem kalmadıkça, sonra da içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan senin verdiğin hükme tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe asla iman etmiş olmazlar."*⁴⁸

*"Mü'min bir erkek ve kadın için, Allah ve Rasulü bir işe hüküm verdiği zaman, artık onlar için hiçbir tercih hakkı yoktur. Kim Allah ve Rasulüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüştür."*⁴⁹

*"Herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz; -eğer gerçekten Allah ve ahiret gününe inanıyorsanız- Onu Allah'a ve Resulüne götürün. İşte bu, daha iyi ve sonuç bakımından daha güzeldir."*⁵⁰

Hz. Peygamber'e genel olarak tatbikatta ortaya çıkan bazı konularda hüküm ve karar yetkisi verildiği gibi, Kur'an'da olmayan hususlarda ona haram ve helal koyma yetkisi de verilmiştir. Nitekim aşağıdaki ayetlerde bu husus şöyle ifade edilmektedir:

*"Onlar ki, yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı bulunanları o elçiye o ümmi peygambere uyarlar. O peygamber ki, kendilerine iyiliği emreder, kendilerini kötülükten meneder; onlara güzel şeyleri helal, çirkin şeyleri haram kılar, üzerlerindeki ağırlıkları, sırtlarındaki zincirleri kaldırıp atar. Ona inanan, destekleyerek ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla beraber indirilen nura uyanlar, işte felaha erenler onlardır."*⁵¹

*"Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Resulünün haram kıldığını haram saymayan ve hak dinini din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye verecekleri zamana kadar savaşın."*⁵²

⁴⁷ Güngör, Mevlüt, *Kur'an-ı Kerim'in Hz. Peygamber'in Sünnetine Verdiği Değer*, Kur'an Kitaplığı, İstanbul 1996, s.16.

⁴⁸ Nisâ, 4/65.

⁴⁹ Ahzab, 33/36.

⁵⁰ Nisa, 4/59.

⁵¹ A'raf, 7/157.

⁵² Tevbe, 9/29.

Kur'an'ın kabul veya reddetmeyip, herhangi bir şey söylemediği bir konuda yeni bir hüküm getiren hadisler de vardır. Mesela, ölü hayvan eti haram olmasına rağmen⁵³, Hz.Peygamber, deniz hayvanlarının bunun dışın- da olduğunu belirtmiş ve bunu: "denizin suyu temiz, ölüsü helaldir."⁵⁴ şek- linde açıklamıştır. Yine Hz.Peygamber, iki ölü hayvan ve iki türlü kanın helal olduğunu da şöyle belirtmiştir: "iki ölü ve iki kan bizlere helal kılın- mıştır. İki ölü: çekirge ve balık, iki kan da ciğer ve dalaktır."⁵⁵

Bundan başka Hz.Peygamber, ayette nikahı haram kılınanlar arasında sayılmamasına rağmen⁵⁶, bunlara kişinin hanımının üzerine onun hala ve teyzesini bir nikah altında tutmanın haram olduğunu ilave etmiştir.⁵⁷ Yine Kur'an'da geçmeyen, katır, ehlî eşek, aslan, kaplan, fil, kurt, kirpi⁵⁸, may- mun ve köpek gibi hayvanlarla, kartal, atmaca, şahin ve doğan gibi yırtıcı kuşların etinin haramlığı da hadislerle sabit olmuştur.⁵⁹ Yine ninenin mirasçı olması ve altıda bir hisse alması⁶⁰ gibi hususlar bu cümledendir.

Hiç şüphesiz, Hz.Peygamber'in bu yetkisini Yüce Allah'tan tamamen bağımsız olarak değerlendirmemek gerekir. Elbette o, bu nevi hükümleri Yüce Allah'ın kendisine verdiği yetki ve onun kontrolü altında vermektedir. Zaten genelde, Hz.Peygamber bu hükümleri verirken daima Kur'an'daki umumi prensiplere dayanmıştır.

6- Günümüzde Hadise Bakış Tarzı:

Müslümanlar iktidarlarını kaybedip Batılı devletlerin sömürgesi haline geldikten ve kültür emperyalizmi erozyonuna uğradıktan sonra dünya siyase- ti ve yapılanmasında söz haklarını yitirmişlerdir. Özellikle Batılılar bu geniş sömürge topraklarında kendilerini kalıcı kılabilmek için İslâm'ın dayanakla- rını yıkmaya ve kendi batıl düşüncelerini yaymaya başladılar. Bu amaçla Kur'an, Hadis, Tefsir ve Siyer gibi alanlarda çalışmalar yaptılar. Bu çalışma- larda şöhret bulan oryantalistler yetiştirdi. Sprenger, Goldziher, Schact, Caetani, Robson ve Horovitz gibiler kendi çalışma sahalarında sivrildiler. Onların İslâmı hedef alan bu yanlış yorum ve saptırmaları İslâm âleminde

⁵³ Mâide, 5/3; En'am, 6/145.

⁵⁴ Ebu Davud, I, 54.

⁵⁵ İbn Mâce, Sayd, 9; Et'ime, 31; Ebu Davud, Et'ime, 34; Mâlik b.Enes, *el-Muvatta*, Mısır 1951, Sıfatü'n-Nebiyy, 30; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., II, 97.

⁵⁶ Nisa, 4/23.

⁵⁷ Buhârî, Nikah, 27; Müslim, Nikah, 4; Ebu Davud, Nikah, 12; Tirmizî, Nikah, 31; Nesâî, Nikah, 47,48; İbn Mâce, Nikah, 31; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., II, 72.

⁵⁸ Kirpi etinin haramlığı konusunda bkz., Mâlik b.Enes, *el-Muvatta*, IV, 23.

⁵⁹ Müslim, es-Saydu ve'z-Zebâih, 3.

⁶⁰ İbn Mâce, Farâiz, 4.

kendisini “modern” ve “aydın” düşünen bir kimse olarak kabul eden bazı müslümanları etkilemiştir.

Sünneti terk etme fikri ilk kez Irak’ta ortaya çıkmıştır. Daha sonra bu fikir, Mısır ve Hindistan’da devam ettirilmiştir. Mısır’da Muhammed Abduh, Tevfik Sıdkî, Seyyid Reşid Rıza, Ahmed Emin, İsmail Edhem ve Ebu Reyve ortaya sünnetle ilgili bazı düşünceler atmışlardır. Muhammed Abduh; bu asırda Müslümanların Kur’an’dan başka önderleri olmadığını söylemiş, Tevfik Sıdkî ise, Kur’an ayetlerinde sünnete ihtiyaç olmadığı sonucunu çıkarmıştır. Reşid Rıza da yazılarında Tevfik Sıdkî’yi desteklemektedir.⁶¹

İsmail Edhem, sünnetin tarihi ile ilgili bir kitapçık yayınlamış, bu kitapçıkta, mevcut hadislerin, hatta Buharî ve Müslim’e ait olan “Sahihayn” denilen kitaplardaki hadislerin bile asılları ve dayanaklarının olmadığını iddia etmiş, bu kitapların hakkında uydurma niteliği ve ihtimali olduğu kanaatini taşıdığını söylemiştir.⁶²

Mısır’daki bu reformist hareketlerin daha cüretkârı Hindistan’da görülmüştür. Ğulam Ahmed Perviz, “*Ehlü’l-Kur’an*” isimli bir cemiyet kurmuş, ve aylık bir dergi çıkartmıştır. Bu kişi, hadislerin normatifliğini tamamen reddetmekle yetinmez, beş vakit namaz, şekli, rekatları gibi tevatürle nakledilenleri de reddetmektedir. Bu şahıs, ayrıca “*Allah’ın indirdiğiyle hükmetmeyenler kafirlerin ta kendileridir*”⁶³ ayetini, peygamber sözü dahi olsa, Kur’an dışındaki herhangi bir sözle amel edenlere atfetmektedir.⁶⁴

Günümüzde yukarıda zikrettiğimiz ilmî nitelikten uzak, deforme olmuş, gündemden kalkmış fikirlerin ülkemizde modernist diye nitelenen bazı kimseler tarafından sanki gizli bir hazine keşfetmiş gibi yeniden gündeme getirilmesi üzücü bir olaydır. Bu tavırlar özellikle ülkemizde yeni yeni yerleşmekte olan İslâm bilinci ve şuuru sarsabilecek bir tehlike arz etmektedir. Çünkü bu tartışmaların bir kısmı ilmî platformdan uzaktır ve gazete sütunlarına kadar uzanmaktadır. İslâm dininin temel iki kaynağı olan Kur’an ve Sünnet hakkındaki eksik bilgilenme ve yanlış yönlendirmenin nelere mal olacağını şimdiden tespit etmek pek zor değildir.

SONUÇ:

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, Kur’an-ı Kerim, İslâm dininin ana kaynağıdır. Fıkıh, akaid, ahlâk, iktisad, v.s. gibi alanlarda birinci elden kay-

⁶¹ Dâudî, Zaferullah, *Şah Velîyyullah Devlevî’den Günümüze Pakistan ve Hindistan’da Hadis Çalışmaları*, İstanbul 1995, s.275-280; Ergün, a.g.m., s. 33.

⁶² Ergün, Ahmet, “*Hz.Peygamber (sav) ve O’nun Sünnetine Olan İhtiyaç*”, Parantez Dergisi, İstanbul 1995, s.33.

⁶³ Mâide, 5/44.

⁶⁴ Dâudî, Zaferullah, a.g.e., s.275-280; Ergün, a.g.m., s. 33.

naklık eder. Kur'an temel alınmadan hiçbir dinî hüküm ortaya konulamaz. Onu referans alma zorunluluğu vardır. Sünnet ise, Kur'an'ın açıklayıcısıdır.

Yüce Allah'ın beşere kendi içlerinden birini örnek seçerek peygamber olarak göndermesi insanlık için en büyük bir lütuftur. Hz.Muhammed (s.a.v)'e inanmak sadece onun peygamber olduğunu tasdik etmek demek değildir. Ona iman etmek, ona itaat etmeyi de gerektirir.

Ayrıca Hz.Peygamber'e verilen bilgiler sadece Kur'an'dan ibaret değildir. Ayetlerde ona Kitapla birlikte "hikmet" te verildiği ifade edilmektedir. Ona verilen hikmeti İslâm âlimleri sünnet olarak açıklamaktadırlar. Dolayısıyla onun sünneti inananları bağlamaktadır.

Son olarak diyebiliriz ki, Kur'an'ın Allah'ın muradına uygun doğru bir şekilde anlaşılması ve içerdiği prensiplerin hayatta tatbik edilmesi için Hz.Peygamber'in sünnetine ihtiyaç vardır. Sünnet olmadan Kur'an'ı doğru anlayıp ahkâmını hayatımızda uygulamamız mümkün değildir. İşte bu durumu çok iyi bilen İslâm düşmanları, doğrudan doğruya Kur'an'a saldırmaktan bir netice alamayacaklarını çok iyi bildiklerinden Hz.Peygamber'in ve onun sünnetinin dindeki yerini sarsmaya, hadisler üzerinde şüphe uyandırmaya çalışmaktadırlar. İnananların bu oyuna gelmemeleri, Hz. Peygamber'in önderliğine ve onun sünnetinin rehberliğine sınıksız sarılmaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- AHMED B.HANBEL, (ö.241/885),
- *el-Müsned*, Çağrı Yay., İstanbul 1982.
- ATEŞ, Süleyman,
- *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1990.
- BUHÂRÎ, Muhammed b.İsmail, (ö.256/879),
- *el-Câmiu's-Sahih* (Sahihu Buhârî), Mısır 1345.
- CERRAHOĞLU, İsmail,
- *Tefsir İlminin Doğuşu ve Buna Hz Veren Amiller*, A.Ü.İ.F.Yayımları, Ankara 1968.
- DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah b.Abdurrahman, (ö.255/869),
- *es-Sünen*, (Nşr: Muhammed Ahmed Dehman), Beyrut trs.
- DÂUDÎ, Zaferullah,
- *Şah Veliyyullah Devlevî'den Günümüze Pakistan ve Hindistan'da Hadis Çalışmaları*, İstanbul 1995.
- DUMAN, Zeki,
- *Uygulamalı Tefsir Usulü ve Tefsir Tarihi*, Kayseri 1992.
- EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, (ö.275/888),
- *Sünen*, Mısır 1951.
- ERGÜN, Ahmet,
- "*Hz.Peygamber (sav) ve O'nun Sünnetine Olan İhtiyaç*", Parantez Dergisi,

- İstanbul 1995.
- GAZÂLÎ, Ebû Hamid Muhammed b.Muhammed, (ö.505/1111),
- *el-Mustasfâ min İlmi'l-Usul*, Mısır 1937.
- GÜNGÖR, Mevlüt,
- *Kur'an-ı Kerim'in Hz. Peygamber'in Sünnetine Verdiği Değer*, Kur'an Kitaplığı, İstanbul 1996.
- İBN HAZM, Muhammed b.Ali b.Hazm, (ö.456/1063),
- *el-ihkam fi Usul'i-Ahkam*, .
- İBN MÂCE, Muhammed b.Yezid Kazvinî, (ö.275/888),
- *es-Sünen*, Tah: M.Fuad Abdulbaki, İstanbul 1981.
- KURTUBÎ, Muhammed b.Ahmed,
- *el-Câmi Li Ahkâmi'l-Kur'an*, Mısır 1966.
- MÂLİK B.ENES,
- *el-Muvatta*, Mısır 1951.
- NESÂÎ, Ebû Abdirrahman Ahmed b.Şuayb (ö.303/916),
- *Sünenü'n-Nesâî*, Çağrı Yay., İstanbul 1981.
- NİSABURÎ, Hakim, Ebu Abdillah Muhammed b.Abdillah,
- *el-Müstedrek*, Haydarabad trs.
- RÂĞİB, el-İsfehânî, Ebû'l-Kasım Hüseyin b.Muhammed, (ö.502/1108),
- *Müfredâtü Elfâz'ı'l-Kur'an*, Thk: Saffan Adnan Davûdî, Mısır 1970.
- SERAHSÎ, Ebu Bekir Muhammed b.Ebu Sehl Ahmed,
- *Usûlu'l-Fıkh*, Kahire 1373.
- SOYSALDI, H.Mehmet,
- "*Kur'an Semantiği Açısından Takvâ*", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 1; Elazığ 1996.
- "*Kur'an Tefsirinde Hz.Peygamber'in Yeri*", F.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 3, Elazığ 1998.
- *Nüzulünden Günümüze Kur'an ve Tefsir*, Fecr, Yayınları, Ankara 2001.
- ŞAFÎÎ, Muhammed b.İdris,
- *er-Risale*, Thk: Muhammed Şakir, Mısır 1940.
- ŞİMŞEK, M.Sait,
- "*Asr-ı Saadette Kur'an ve Sünnetin Anlaşılması*", Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm, Beyan Yayınları, İstanbul 1994.
- TİRMİZÎ, Ebû İshak Muhammed b.İsa es-Sevrî, (ö.279/892),
- *Sünenü't-Tirmizî*, Mısır 1965.
- YILDIRIM, Suat,
- *Peygamberimizin Kur'an'ı Tefsiri*, İstanbul 1983.
- ZEHEBÎ, Muhammed Hüseyin,
- *et-Tefsir ve'l-Müfessirün*, Mısır 1976.

